

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№8(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 548 sahifa,
3-avgust, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Sun'iy intellekt muhitida o'sib kelayotgan Alfa avlodining shaxsiy va psixik rivojlanishi	10
<i>Jo'rayeva Dilfuza Abdug'aniyevna</i>	
Teng yonli uchburchak xossalari va kesmaning o'rta perpendikulyari xossalardan foydalangan holda masalalar yechish	13
<i>Namozov Diyorbek Baxtiyor o'g'li</i>	
Xiva xonligining siyosiy boshqaruv modeli: Buxoro va Qo'qon xonliklari bilan qiyosiy tahlili.....	17
<i>Mutallibjonov Boburmirzo</i>	
Boshlang'ich sinfda informatika fanini o'qitish metodikasi	26
<i>Nosirova Feruza Baxadir qizi</i>	
Funksional savodxonlik asosida bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini professional rivojlantirishning strukturaviy-faoliyatli modeli.....	30
<i>Gafurova Mahfuza Abbosovna</i>	
Mutafakkirlar asarlarida bolalar faolligini shakllantirishda o'yinlardan foydalanishning yoritilishi	35
<i>Ravshanova Uldona Narziboyevna</i>	
Ijtimoiy-madaniy qadriyatlar variatsiyasi sharoitida talabalarda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish mazmuni	39
<i>Vorisova Barnoxon Olimjon qizi</i>	
Huquqiy ta'lim va huquqiy tarbiya integratsiyasi orqali yoshlar orasida huquqbuzarliklarning oldini olish	43
<i>Habibjonov Izzatbek Dilshodjon o'g'li</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning tanqidiy va refleksiv tafakkurini rivojlantirishda antfragil yondashuvning o'rni.....	51
<i>G'ulomjonova Ziyodaxon A'zamjon qizi</i>	
Badiy adabiyotning yoshlar tarbiyasidagi didaktik imkoniyatlari	57
<i>Irisboyeva Xotiraxon Utbasarovna</i>	
Talabalarining o'quv amaliyoti jarayonida kasbiy mobilligini rivojlantirishda dual ta'limga asoslangan metodikani takomillashtirish	61
<i>G'ofurov To'liqinjon</i>	
Didactic Opportunities of Content and Language Integrated Learning (CLIL) Technology in English Language Teaching	67
<i>Ismailova Aziza Dilshodovna</i>	
Фольклорные источники в историко-географическом изучении памятников Устюрта.....	72
<i>Канаатов Есимкан</i>	
Xorijiy davlatlar tajribasida o'zgarishlarni boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirish amaliyoti.....	76
<i>Abdullayev Amirulla Xazratovich</i>	
Algoritmik faollikni rivojlantirishning zamonaviy metodik yondashuvi	81
<i>Pardayeva Kamola Sultonovna</i>	
Sun'iy intellekt va startap ekotizimi asosida talabalarining tadbirkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish	86
<i>Imomaliyev Quvvat Choriyevich</i>	
Maktab ta'limida o'qitish sifatini baholashning ko'p tarmoqli raqamli-diaagnostik tizimini joriy etish va boshqarish	91
<i>Nurmetov Tursunbek Kenjayevich</i>	
Event ta'lim texnologiyasi vositasida talabalarining o'qish samaradorligini oshirish	96
<i>Latipova Ma'rifat Salohiddin qizi, Bo'tayeva Saodat Xudoyor qizi</i>	
Texnologik ta'lim yo'nalishi talabalarining malakaviy va pedagogik amaliyotlari uzviyligini ta'minlashning metodik modeli	99
<i>Mardonov Maqsudbek Maxmudovich</i>	
Nogironligi bo'lgan bolalarni tarbiyalayotgan oilalarga ijtimoiy-psixologik yordam ko'rsatishning nazariy-metodologik asoslari	103
<i>Umarova Umidaxon Ibaydullayevna</i>	

Chizmachilik darslarida animatsiyali modellarni qo'llashning pedagogik asoslari	108
<i>Xo'janiyozov Shokir Rustamovich</i>	
Fanlararo aloqadorlik asosida tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida ingliz tilini o'qitish metodikasi va uning eksperimental samaradorligi	114
<i>Isroilova E'zoza Akmal qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'lim tashkilotlarida ingliz tilini o'qitishda veb-kvestlar va raqamli keyslarni samarali qo'llash usullari	119
<i>Shermatova Ra'no O'ktam qizi, Baxodirova Gulnoz Kamalovna</i>	
Xalq og'zaki ijodi asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kreativ faoliyatini takomillashtirish texnologiyalari	124
<i>Abduraximova Muxabbat Allayevna</i>	
Bo'lajak fizika o'qituvchilarini nanotexnologiya sohasidagi bilimlarni taqdim etishga va o'qitishga tayyorlash metodikasi	129
<i>Sottarov Abduvali Umirqulovich</i>	
Raqamli ta'lim muhitida talabalarning raqamli tafakkurini rivojlantirishning pedagogik mexanizmlarini takomillashtirish	133
<i>Nuraliyeva Feruza Abdusalim qizi</i>	
Emotsional intellekt va raqamli kommunikatsiya: yoshlar psixologiyasida zamonaviy tendensiyalar	137
<i>Qahharov Nuriddin Sherbek o'g'li</i>	
Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda "o'quv burnout" (o'qishga nisbatan charchash va sovish) holatining oldini olishda motivatsion pedagogik texnologiyalar	142
<i>Babajanova Gulmira Muratbayevna</i>	
Linguopragmatic Errors in Artificial Intelligence-Generated Translations	147
<i>Aytmuxamedova Durdona Jasur qizi</i>	
Клинические особенности аллергодерматозов у лиц, проживающих в Ташкентской области	153
<i>Абдуллаева Ф. Б., Саипова Н. С.</i>	
Tyutorlik faoliyatining pedagogik ahamiyati	160
<i>Ashirova Gulnora Xayrullayevna</i>	
Innovatsion yondashuv asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kasbga yo'naltirish metodikasini takomillashtirish	164
<i>Nurmuratova Iroda Nuriddinovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni maktabga tayyorlashda diqqat yetishmasligi va giperfaollik: mnemotexnik korreksiya	169
<i>Egamberdiyeva Xuriyat Egamberdiyevna, Kaxxarova Ozoda Abdimo'minovna</i>	
The Historical Development of Translation	173
<i>Sharopova Gulnoza Odil qizi</i>	
Integratsiya jarayonlarini samarali boshqarishga yo'naltirilgan metodik tizim	176
<i>L. T. Xudaybergenova</i>	
Multimodal matnlarni tanlash va dalillarga asoslangan o'quv topshiriqlari metodikasini ishlab chiqish	180
<i>G'ofurova Dilshodaxon Toxirjon qizi</i>	
Bo'lajak tibbiyot xodimlarining diagnostik kompetensiyalarini shakllantirishda innovatsion ta'lim texnologiyalarining o'rni: ilmiy adabiyotlar sharhi	186
<i>Xalimova S. A.</i>	
The Role and Opportunities of Artificial Intelligence (AI) in the Management of Educational Institutions	191
<i>Abduqahorova Lobar Oybekovna</i>	
Malaka oshirish jarayonida maktab direktorlarining mediakompetentligini rivojlantirishning tashkiliy-boshqaruv mexanizmi	197
<i>Xidirova Maftuna Ilhom qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim muassasalarida iqtisodiy tarbiya berishda STEAM va an'anaviy usullarning qiyosiy tahlili	205
<i>Boltayeva Nasiba Ilhom qizi</i>	

Kasb-hunar ta'limida elektromobillar va robototexnika yo'nalishlarini rivojlantirish: xalqaro hamkorlik tajribasi va "2+1" dual ta'lim modeli.....	209
<i>Dushanov Nuriddin Qo'ldoshovich, Suvonov Murodjon Abdurahmon o'g'li, Ibragimova Dinara Rustam qizi, Karimova Oygul Ro'ziyevna, Avliyoqulov Muxammad Mustafoyevich</i>	
Multimodal matnlarni tanlash va dalillarga asoslangan o'quv topshiriqlarining metodikasini ishlab chiqish ...	212
<i>G'ofurova Dilshodaxon Toxirjon qizi</i>	
Maktabgacha ta'limda "ijodiy faoliyat" va "kreativlik" konseptlarining nazariy-metodologik interpretatsiyasi...	218
<i>Komila Aytmuratova</i>	
Bo'lajak chet tili o'qituvchilarining leksik kompetensiyasini shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyasi asosida rivojlantirishga doir mashqlar tipologiyasining samaradorligi.....	222
<i>Maxmudova Feruza Salimjonovna</i>	
O'zbek va rus nasrida oilaviy munosabatlarning badiiy-psixologik talqini	227
<i>Qurbonova Malika Toxir qizi</i>	
O'quv-biluv kompetensiyasining nazariy asoslari va zamonaviy pedagogik yondashuvlar	230
<i>Saydaxmedova Barno Batirovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining matematik tayyorgarligi tarkibi: TIMSS va PISA xalqaro baholash dasturlari asosidagi nazariy tahlil	235
<i>Abdusattarova Zaynab</i>	
Fizikani o'qitishda barqaror taraqqiyot tushunchalarini rivojlantirish: O'zbekiston kontekstida adabiyotlar tahlili.....	243
<i>Avazova Oltin</i>	
Futbolda 11–12 yoshli darvozabonlarni texnik-taktik jihatdan tayyorlashda maxsus mashqlarning ahamiyati	247
<i>Ibragimov Qosimbek Isroil o'g'li</i>	
Boshlang'ich sinflarda tabiiy fanni o'qitish jarayonida sun'iy intellekt yordamida foydalanib nazariy bilimlarni hayotga tatbiq qilib o'rganish metodlari	253
<i>Jo'layeva Munira Choriyevna</i>	
Creativity-Oriented Language Teaching in Karakalpak Folk Pedagogy	256
<i>Khodzhanizayeva Aygul Aytmuratovna</i>	
Bo'lajak pedagoglarda estetik kompetentlikni rivojlantirishning metodik asoslari.....	264
<i>Saidova Dilorom Erkinovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik muammolarni hal etish ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi	269
<i>Farhodova Sevara Qo'ziboy qizi</i>	
Boshlang'ich sinflarda ona tili darslarida tanqidiy va ijodiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyalari.....	274
<i>Norkulova Jasmina Sodikovna</i>	
Umumta'lim maktablarida matematik kechalar orqali o'quvchilarning mantiqiy tafakkurini rivojlantirish samaradorligi.....	277
<i>Saytniyozov Adham Annamuhomet o'g'li</i>	
Tibbiy va pedagogik ta'lim jarayonida "Case Study" metodini qo'llash orqali talabalarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish	282
<i>Shaymatova Azizaxon Rustambekovna</i>	
Dutor ijrochiligining amaliy-texnik jihatlariga e'tibor qaratish va ushbu jarayonni rivojlantirish	286
<i>Shodiyeva Shahinabonu Shoirjon qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda pedagogik texnikani shakllantirish texnologiyalari	293
<i>Turimbetova Sveta Muhammedaliyevna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti va oila o'rtasidagi hamkorlik menejmentini takomillashtirishda direktor o'rinbosarining roli	297
<i>Xolnazarova Shaxnoza Baxodir qizi</i>	
Адаптивная геймификация в школьном обучении физике	304
<i>Индира Бахадуровна Ерлепесова</i>	
Bo'lajak pedagoglarda qadriyatlar tizimining shakllanishiga ta'sir etuvchi psixologik omillar	309
<i>Taylanova Sh. Z.</i>	

Metakognitiv kompetensiya: mohiyati va mazmuni, tarixiy evolyutsiyasi.....	317
<i>Xasanova Feruza Xurramovna, Abdullayeva G. A.</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy tayyorgarlikni ta'minlovchi refleksiv va motivatsion mexanizmlar	322
<i>Fayziyeva Umida Asadovna</i>	
Arab tilida jumla tuzilishi: ismiy va fe'liy jumalarning nahviy tahlili	328
<i>Quqonboyeva Moxlaroyim Elmurodjon qizi</i>	
"Maugli" asarining didaktik ahamiyati va obrazlar tahlili	333
<i>To'g'onova Dinoraxon Mansurjon qizi</i>	
Jadid taraqqiyparvari Ahmad Zaki Validiyning ijtimoiy-siyosiy faoliyati va uning vatanparvarlik harakatlari...	337
<i>Raximov Azizbek Normurodovich</i>	
Biologiya darslarida kooperativ ta'lim texnologiyasidan foydalanish metodikasi	342
<i>Ibodova Mahfuza Namozovna</i>	
Ta'limni tashkil etishning pedagogik omillari	346
<i>Yuldasheva Nilufar Abdullayevna, Hazratkulova Lobar To'rabek qizi</i>	
5–7 yoshli qizlarda badiiy gimnastika orqali maxsus harakat ko'nikmalarini rivojlantirish	350
<i>Botirova Sayyora Nurullayevna</i>	
Talabalarda grammatik kompetensiyani rivojlantirishning zamonaviy pedagogik yondashuvlari	354
<i>Aymanova Shyirinay Kamilovna</i>	
Yosh ofitserlarda xizmat rezistentligini belgilovchi ijtimoiy-psixologik determinantlar	357
<i>Rejаметова Irada Ikramshikovna</i>	
Chapaqay o'quvchilarda grafik malakalarni rivojlantirishning o'ziga xos jihatlari	363
<i>Yusufzoda Shabnami Yunus</i>	
Преимущества использования STEAM технологий в дошкольном образовании.....	368
<i>Садикова Д. Х.</i>	
Sun'iy intellekt bilan ishlash jarayonida o'quvchilarning kognitiv mustaqilligi va metakognitiv nazoratining pedagogik-psixologik determinantlari	371
<i>Saliyeva Muslima Maxsetbay qizi</i>	
Ta'lim jarayonida sun'iy intellekt asosidagi kiberxavfsizlik tizimlarining etik va huquqiy jihatlari o'qitish metodikasi	377
<i>Turanova Aynur Baxtjan qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalar alaliyasini korreksiya qilishda neyrostimulyatsiya hamda logopedik texnologiyalarning kompleks qo'llanilishi.....	381
<i>Axunxodjayeva Dildoraxon G'anixon qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti, oila va mahalla hamkorligi korporativ ta'lim tendensiyasi sifatida	384
<i>Qilichova Marxabo Xudaykulovna</i>	
Informatika fanini innovatsion vositalar bilan o'qitish.....	392
<i>Allaberganova Muyassar, Po'lotova Sevinchoy Arslon qizi</i>	
Jamoat tartibini saqlash xizmatida boshqaruv kompetensiyalarining ijtimoiy-psixologik determinatsiyasi....	397
<i>Mamatxanov Nodirxon Sadridin o'g'li</i>	
Sociolinguistic Variation in English: A Study of Dialects and Accents.....	402
<i>Keldiboyeva Diyora Shuhratilla qizi, Ramazonova Feruzaxon Akbarovna</i>	
Ingliz va o'zbek multimodal diskursida lingvomadaniy ma'noning verbal-vizual vositalar orqali voqelanishi: chog'ishtirma-pragmatik tahlil.....	405
<i>Mo'minova Maftuna Alijonovna</i>	
Long-Term Retention and Pragmatic Use of English Idioms Following Adaptive Instruction: A Longitudinal Follow-Up Study.....	409
<i>Alisher Sidikov Uktamjonovich</i>	
Ta'lim klasteri sharoitida bo'lajak muhandislarning tayanch kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari va metodik modeli	418
<i>Yangiyev Shavkat Norkobulovich</i>	
Ixtisoslashtirilgan maktab o'quvchilarining biologiya fanidan olimpiada masalalarini yechish ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	422
<i>Sh. Yu. Abdunabiyeva</i>	

Dual ta'lim modeli sharoitida bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik muloqot kompetentligini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	428
Turamuratov Ulug'bek Uraqovich	
Bo'lajak o'qituvchilarni raqamli baholash faoliyatiga tayyorlashning pedagogik modeli	433
Raisov Shamsiddin Rashid o'g'li	
Bo'lajak informatika o'qituvchilarining kreativ fikrlashini rivojlantirishda raqamli pedagogik texnologiyalarning samaradorligi	438
Radjapov Aybek Allaberganovich	
Miya falajiga chalingan bolalar bilan qilichbozlik mashg'ulotlarini o'tkazish uchun moslashuvchan dasturni ishlab chiqish va raqamli uslubiy yordam	442
Davranova Maftunabonu Elyorovna	
Maxsus pedagogika yo'nalishi talabalari kasbiy mas'uliyatini shakllantirishning nazariy va amaliy asoslari...	448
Xalimova Ozoda	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mantiqiy fikrlashini raqamli didaktik o'yinlar vositasida rivojlantirish	451
Sabohat Sharofiddinovna Siddiqova	
Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalarining kasbiy-metodik kompetentligini rivojlantirishda simulyatsion texnologiyalarni qo'llash metodikasi	455
Baratova Yulduz	
Talabalar huquqiy madaniyatini yuksaltirishda sun'iy intellektning o'rni	461
Shamsudinova Malika Ulug'bek qizi	
Deviant xulqli o'quvchilarni tarbiyalashning pedagogik-psixologik muammolari va ularning yechimlari.....	464
Usmonov Abdurashid Norbo'tayevich	
Muloqot va uni o'smirlik yoshida rivojlantirish masalalari	470
Orifova Sabot Yakubovna	
O'smirlik davridagi shaxslararo munosabatlarni tadqiq etish metodlari.....	474
Safarova Dilnoza Kuchkarovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining barkamol yosh avlodni shakllantirishda milliy innovatsion pedagogik texnologiyalarning o'rni	478
Ibodullayeva Dildora Shukrulla qizi	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti va oila hamkorligi ahamiyatining rivojlangan xorijiy mamlakatlar tajribasi asosida tahlili.....	481
Oripova A'lo O'ktam qizi	
Logopediya fanida me'yor tushunchasining zamonaviy talqinlari: nazariy yondashuvlar va metodologik asoslar.....	485
Turg'unboyev Sirojiddin Faxriddinovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ingliz tilida ishonchli muloqot ko'nikmalarini shakllantirishda zamonaviy pedagogik metodlarning o'rni va amaliy tahlili.....	489
Gulnoza Djurakulova Shavkatovna, Ochildiyeva Shahnoza Avdivohid qizi	
Dual ta'lim sharoitida bo'lajak qishloq xo'jaligi muhandislarining kasbiy kompetensiyasini shakllantirish natijalari	494
Abdullayeva Rohilaxon Ne'matjonovna	
Probatsiya nazoratidagi shaxslarni ijtimoiy moslashtirishda psixologik xizmatning samaradorligi	500
Qayumov Ramazon Zoirjon o'g'li	
Umumta'lim maktablarida musiqa madaniyati darslarida raqamli texnologiyalardan foydalanish muammolari va yechimlari.....	507
O'rishboyeva Xumora O'rol qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy mahoratini oshirishda innovatsion raqamli texnologiyalar imkoniyatlari	510
Abdulkarimova Rayxona Akmalovna	
Inklyuziv ta'limda subyektlar faoliyatini raqamli tahlil qilishda ma'lumotlar bazasi va monitoring tizimining ahamiyati	515
Dilshodov Abrorjon Dilshodjon o'g'li	

Value Representations in the Family-School-Student System	522
Gulbakhar Orazbayeva	
Gamified Writing Tasks and Their Impact on Learner Motivation and Text Quality	527
Islamova Nilufar Ismail qizi	
Innovatsion ta'lim metodlari va texnologiyalari asosida bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarida pedagogik liderlik kompetensiyalarini rivojlantirish mazmuni	534
Jumanov Lochinbek Habibulla o'g'li	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida muloqot kompetensiyasini shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari...	537
Mamazokirova Robiyaxon Muhammadali qizi, Qodirova Buzulayho Turgunovna	
STEAM ta'lim texnologiyasi asosida bo'lajak tarbiyachilarning metodik tayyorgarligini takomillashtirish tizimi	543
To'raqulova Malohat Bahodir qizi	

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA MULOQOT KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHART- SHAROITLARI

Mamazokirova Robiyaxon Muhammadali qizi
Andijon davlat pedagogika instituti 2-bosqich talabasi

Qodirova Buzulayho Turgunovna
Andijon davlat pedagogika instituti
Boshlang'ich ta'lim kafedrası professori, PhD

Annotatsiya: Maqolada muloqot kompetensiyasining mazmun-mohiyati, uni rivojlantirishga ta'sir etuvchi pedagogik omillar, dars jarayonida interfaol metodlardan foydalanish imkoniyatlari hamda boshlang'ich ta'lim amaliyotida qo'llash mumkin bo'lgan tavsiyalar yoritilgan. Shuningdek, o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda muloqot kompetensiyasini shakllantirishning samarali usullari tavsiya etilgan. Tadqiqot natijalari boshlang'ich ta'lim sifatini oshirish hamda kompetensiyaviy yondashuv asosida ta'lim jarayonini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: kompetensiya, muloqot kompetensiyasi, boshlang'ich ta'lim, pedagogik shart-sharoit, interfaol metodlar, hamkorlikdagi ta'lim, kommunikativ ko'nikma, o'quvchi faolligi, nutq madaniyati.

Abstract: The article discusses the essence and content of communication competence, the pedagogical factors influencing its development, the possibilities of using interactive methods in the teaching process, as well as recommendations that can be applied in primary education practice. It also recommends effective methods for developing communication competence, taking into account the age and individual characteristics of pupils. The research results contribute to improving the quality of primary education and enhancing the educational process based on a competency-based approach.

Key words: competence, communication competence, primary education, pedagogical conditions, interactive methods, collaborative learning, communication skills, pupil activity, speech culture.

Аннотация: В статье рассматривается содержание коммуникативной компетенции, педагогические факторы, влияющие на ее развитие, возможности использования интерактивных методов в учебном процессе и рекомендации по их применению в практике начального образования. Также рекомендуются эффективные методы формирования коммуникативной компетенции с учетом возраста и индивидуальных особенностей учащихся. Результаты исследования служат для повышения качества начального образования и совершенствования образовательного процесса на основе компетентностного подхода.

Ключевые слова: компетенция, коммуникативная компетенция, начальное образование, педагогические условия, интерактивные методы, совместное обучение, коммуникативные навыки, учебная деятельность учащихся, речевая культура.

KIRISH

Mamlakatimizda ta'lim tizimini rivojlantirish, o'quvchilarning intellektual salohiyatini yuksaltirish hamda xalqaro ta'lim standartlariga mos raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda umumiy o'rta ta'lim tizimida kompetensiyaviy yondashuv asosida o'qitishni takomillashtirish, o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, muloqot madaniyatini rivojlantirish va ijtimoiy faolligini oshirishga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Boshlang'ich ta'lim shaxs kamolotining dastlabki va eng muhim bosqichi hisoblanadi. Aynan shu davrda bolaning nutqi, tafakkuri, ijtimoiy munosabatlari hamda atrofdagilar bilan samarali muloqot qilish ko'nikmalari shakllanadi. Shu sababli boshlang'ich sinf o'quvchilarida muloqot kompetensiyasini rivojlantirish nafaqat ona tili darslarining, balki barcha fanlarning asosiy vazifalaridan biri sifatida qaralmoqda.

Muloqot kompetensiyasi deganda shaxsning turli ijtimoiy vaziyatlarda o'z fikrini aniq, ravon va mantiqiy ifoda etishi, suhbatdoshni tinglay olishi, bahs-munozaralarda madaniyatli ishtirok etishi, hamkorlikda ishlashi hamda kommunikativ vazifalarni muvaffaqiyatli hal etish qobiliyati tushuniladi. Ushbu kompetensiya bolaning nafaqat ta'limdagi muvaffaqiyatini, balki kelajakdagi kasbiy va ijtimoiy faoliyatini ham belgilovchi muhim omillardan biri sanaladi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida muloqot kompetensiyasini shakllantirish murakkab pedagogik jarayon bo'lib, u o'qituvchining kasbiy mahorati, ta'lim mazmuni, dars metodlari, sinfdagi ijtimoiy-psixologik muhit hamda oila bilan hamkorlik kabi omillarga bevosita bog'liqdir. Ayniqsa, o'quvchini darsning faol ishtirokchisiga aylantirish, kichik guruhlarda ishlashni tashkil etish, muammoli vaziyatlar yaratish, rolli o'yinlar, bahs-munozaralar va interfaol metodlardan foydalanish muloqot kompetensiyasining samarali rivojlanishiga xizmat qiladi.

Bugungi globallashtirish va raqamli texnologiyalar jadal rivojlanayotgan sharoitda o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishga bo'lgan ehtiyoj yanada ortmoqda. Axborot oqimining keskin ko'payishi, turli madaniyat vakillari bilan muloqot qilish zarurati hamda zamonaviy kasblarning kommunikativ qobiliyatlarni talab qilishi ushbu masalaning dolzarbligini yanada kuchaytiradi.

Mazkur maqolaning maqsadi boshlang'ich sinf o'quvchilarida muloqot kompetensiyasini shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlarini ilmiy jihatdan tahlil qilish, ularning amaliy ahamiyatini yoritish hamda boshlang'ich ta'lim amaliyotida qo'llash mumkin bo'lgan samarali tavsiyalarni ishlab chiqishdan iboratdir.

Tadqiqot davomida pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil, kuzatish, umumlashtirish va mantiqiy xulosalash metodlaridan foydalanildi. Mazkur metodlar mavzuning nazariy asoslarini yoritish hamda amaliy tavsiyalarni ishlab chiqishda muhim ilmiy asos bo'lib xizmat qildi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida muloqot kompetensiyasini shakllantirish masalasi pedagogika fanida dolzarb ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Mazkur muammo yuzasidan xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda kompetensiyaviy yondashuvning nazariy asoslari, kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish mexanizmlari hamda ta'lim jarayoniga innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish masalalari keng yoritilgan.

Kompetensiyaviy yondashuvning ilmiy-nazariy asoslari dastlab Yevropa ta'lim tizimida shakllanib, keyinchalik dunyoning ko'plab mamlakatlari ta'lim amaliyotiga tatbiq etildi. Ushbu yondashuvga ko'ra, ta'limning asosiy maqsadi o'quvchiga faqat bilim berish emas, balki uning olgan bilimlarini amaliy faoliyatda qo'llay olish kompetensiyalarini rivojlantirishdan iboratdir. Shu nuqtayi nazardan, muloqot kompetensiyasi tayanch kompetensiyalardan biri sifatida e'tirof etiladi.

Mahalliy pedagog olimlar O'. Tolipov va M. Usmonboyeva o'z tadqiqotlarida kompetensiyaviy ta'limning mazmuni hamda pedagogik texnologiyalarni samarali qo'llash masalalarini atroflicha tahlil qilganlar. Ularning fikricha, ta'lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanish o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, muloqot madaniyati va hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantirishning muhim omili hisoblanadi. Olimlar dars jarayonida o'quvchini faol subyekt sifatida ishtirok ettirish zarurligini alohida ta'kidlaydilar.

R. Ishmuhamedov innovatsion pedagogik texnologiyalar bo'yicha olib borgan ilmiy izlanishlarida interfaol metodlarning ta'lim samaradorligini oshirishdagi o'rnini asoslab bergan. Muallifning fikriga ko'ra, "Aqliy hujum", "Klaster", "Insert", "Debat", "Rolli o'yin" kabi metodlar o'quvchilarning erkin fikrlashi, o'z nuqtayi nazarini asoslab bera olishi hamda jamoada samarali muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

N. Azizxo'jayeva pedagogik mahorat va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni tadqiq etar ekan, o'qituvchining kasbiy kompetentligini o'quvchilarda kommunikativ kompetensiyani shakllantirishning asosiy shartlaridan biri sifatida baholaydi. Uning ta'kidlashicha, o'qituvchining nutq madaniyati, pedagogik muloqoti va innovatsion yondashuvi o'quvchilarning kommunikativ faolligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

B. Ziyomuhamedov pedagogika nazariyasiga oid ilmiy ishlarida shaxsga yo'naltirilgan ta'limning afzalliklarini yoritgan. Olim o'quvchilarning individual imkoniyatlari va yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda tashkil etilgan ta'lim jarayoni ularning mustaqil fikrlashi, muloqot madaniyati hamda ijtimoiy faolligini rivojlantirishini ilmiy asoslaydi.

Xorijiy olimlardan D. Hymes kommunikativ kompetensiya tushunchasini ilmiy muomalaga kiritgan olimlardan biri hisoblanadi. Uning ilmiy qarashlariga ko'ra, shaxsning til birliklarini bilishi yetarli emas, balki ularni turli ijtimoiy vaziyatlarda maqsadga muvofiq qo'llay olishi ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Keyinchalik M. Canale va M. Swain kommunikativ kompetensiya modelini takomillashtirib, uning grammatik, sotsiollingvistik, diskursiv hamda strategik tarkibiy qismlarini ilmiy jihatdan asoslab berganlar.

L. S. Vygotskiyning ijtimoiy-madaniy rivojlanish nazariyasida ham muloqot bolaning intellektual rivojlanishining muhim omili sifatida baholanadi. Olimning ta'kidlashicha, bolaning tafakkuri va nutqi avvalo kattalar hamda tengdoshlari bilan o'zaro muloqot jarayonida rivojlanadi. Shu bois boshlang'ich ta'lim jarayonida hamkorlikdagi ta'lim texnologiyalaridan foydalanish alohida pedagogik ahamiyat kasb etadi.

J. Piaget esa bolaning bilish faoliyatini rivojlantirishda faol o'quv muhitining rolini asoslagan. Uning fikriga ko'ra, o'quvchi bilimni tayyor holda qabul qilmaydi, balki muloqot, izlanish va tajriba orqali mustaqil ravishda egallaydi. Bu esa kommunikativ faoliyatni ta'limning ajralmas qismiga aylantiradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda boshlang'ich sinf o'quvchilarida muloqot kompetensiyasini shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlarini aniqlash va ilmiy jihatdan asoslash maqsadida nazariy tahlil, qiyosiy tahlil, pedagogik kuza-tish, umumlashtirish hamda mantiqiy xulosalash metodlaridan foydalanildi.

Nazariy tahlil asosida muloqot kompetensiyasining mazmun-mohiyati, tarkibiy qismlari va uni rivojlanti-rishga ta'sir etuvchi pedagogik omillar o'rganildi.

Qiyosiy tahlil orqali mahalliy va xorijiy olimlarning kommunikativ kompetensiya, kompetensiyaviy yondashuv hamda interfaol ta'limga oid ilmiy qarashlari o'zaro solishtirildi.

Pedagogik kuzatish metodi boshlang'ich ta'lim jarayonida o'quvchilarning muloqot faolligi, hamkorlikda ishlashi va fikrini erkin ifodalashiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlashga xizmat qildi.

Olingan nazariy ma'lumotlar umumlashtirilib, boshlang'ich sinf o'quvchilarida muloqot kompetensiyasini rivojlantirishga qaratilgan pedagogik shart-sharoitlar hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tahlil qilingan ilmiy manbalar shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich sinf o'quvchilarida muloqot kompetensiyasini shakllantirish bo'yicha ko'plab tadqiqotlar amalga oshirilgan bo'lsa-da, zamonaviy raqamli ta'lim muhiti, sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish, shuningdek, milliy qadriyatlar asosida kommunikativ kompetensiyani rivoj-lantirish masalalari hali yetarlicha o'rganilmagan. Shu sababli ushbu yo'nalishda ilmiy izlanishlarni davom etti-rish, innovatsion pedagogik texnologiyalarni boshlang'ich ta'lim amaliyotiga keng joriy etish hamda muloqot kompetensiyasini baholashning zamonaviy mezonlarini ishlab chiqish dolzarb ilmiy vazifalardan biri hisobla-nadi.

Muloqot kompetensiyasining nazariy asoslari

Zamonaviy pedagogika fanida kompetensiyaviy yondashuv ta'lim sifatini belgilovchi asosiy mezonlardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Ushbu yondashuvning asosiy maqsadi o'quvchilarda nazariy bilimlarni o'zlash-tirish bilan bir qatorda ularni real hayotiy vaziyatlarda qo'llay olish ko'nikma va malakalarini rivojlantirishdan iborat. Shunday kompetensiyalardan biri muloqot kompetensiyasi bo'lib, u shaxsning ijtimoiylashuvi, ta'limdagi muvaffaqiyati hamda kelgusidagi kasbiy faoliyatining muhim omili hisoblanadi.

Muloqot kompetensiyasi – bu shaxsning og'zaki va yozma nutq vositalaridan samarali foydalanishi, fikrini mantiqiy, ravon va aniq ifoda etishi, suhbatdoshni tinglay olishi, turli kommunikativ vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilishi hamda hamkorlikda faoliyat olib borish qobiliyatidir. Boshlang'ich ta'lim bosqichida mazkur kompe-tensiyani shakllantirish keyingi ta'lim bosqichlarida o'quvchilarning fanlarni muvaffaqiyatli o'zlashtirishiga ham mustahkam zamin yaratadi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari yosh xususiyatlariga ko'ra serqiziqish, taqlidchanlik, hissiy ta'sirchanlik va muloqotga moyillik bilan ajralib turadi. Shu sababli ular bilan tashkil etiladigan ta'lim jarayonida tabiiy muloqot muhitini yaratish, erkin fikr almashish imkoniyatini ta'minlash hamda har bir o'quvchining faolligini rag'batlanti-rish alohida ahamiyat kasb etadi.

Pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, muloqot kompetensiyasi faqatgina ona tili yoki o'qish savodxon-ligi darslarida emas, balki matematika, tabiiy fanlar, texnologiya, musiqa, tasviriy san'at hamda sinfdan tashqari mashg'ulotlarda ham izchil rivojlantirilishi lozim. Chunki har bir fan o'quvchining fikrlash, tushuntirish, izohlash, savol berish va javob qaytarish ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatiga ega.

Muloqot kompetensiyasining tarkibiy qismlari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- og'zaki nutq madaniyati;
- yozma fikr bayon qilish ko'nikmasi;
- tinglash madaniyati;
- savol bera olish va javob qaytarish malakasi;
- jamoada ishlash ko'nikmasi;
- bahs-munozara olib borish madaniyati;
- o'zaro hurmat va bag'rikenglik tamoyillariga amal qilish.

Mazkur komponentlarning uyg'un rivojlanishi o'quvchining kommunikativ salohiyatini oshirib, uning ijtimoiy moslashuvini ta'minlaydi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida muloqot kompetensiyasini shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari

Boshlang'ich ta'limda muloqot kompetensiyasini muvaffaqiyatli shakllantirish bir qator pedagogik shart-sharoitlarga bog'liq. Ularning har biri ta'lim samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega.

1. Ta'lim jarayonida qulay psixologik muhit yaratish

Sinfda o'zaro hurmat, ishonch va hamkorlik muhiti mavjud bo'lsa, o'quvchilar o'z fikrlarini erkin bayon qilishga intiladilar. O'qituvchi har bir o'quvchining fikriga hurmat bilan yondashishi, noto'g'ri javoblarni keskin tanqid qilmasligi, aksincha, rag'batlantiruvchi yondashuvdan foydalanishi zarur. Bunday muhit bolalarda o'ziga bo'lgan ishonchni mustahkamlaydi hamda muloqot faolligini oshiradi.

2. Interfaol ta'lim metodlaridan foydalanish

Interfaol metodlar o'quvchilarni ta'lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylantiradi. "Aqliy hujum", "Klaster", "BBB", "Insert", "Sinkveyn", "Venn diagrammasi", "Rolli o'yin", "Debat", "Fishbone" kabi metodlar o'quvchilarning erkin fikrlashi va muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Masalan, "Rolli o'yin" metodida o'quvchilar turli hayotiy vaziyatlarni sahnalashtirish orqali muloqot madaniyatini amalda namoyon etadilar. "Debat" metodida esa o'z fikrini dalillar asosida himoya qilishni o'rganadilar.

3. Hamkorlikda o'qitishni tashkil etish

Kichik guruhlarda ishlash o'quvchilarda fikr almashish, o'zaro tinglash, muammolarni birgalikda hal qilish hamda jamoada ishlash kompetensiyalarini rivojlantiradi. Guruh faoliyatida har bir ishtirokchi o'z fikrini bildirishi, boshqalarning nuqtayi nazarini tinglashi va umumiy qarorga kelishda ishtirok etishi muloqot kompetensiyasining rivojlanishiga xizmat qiladi.

Hamkorlikdagi ta'lim o'quvchilarda liderlik, mas'uliyat, o'zaro yordam va ijtimoiy faollik sifatlarini ham shakllantiradi.

4. Nutqiy faoliyatni muntazam rivojlantirish

Muloqot kompetensiyasini rivojlantirishda og'zaki nutq mashqlari alohida o'rin tutadi. Dars davomida matnni ifodali o'qish, voqealarni hikoya qilish, rasmlar asosida matn tuzish, dialog va monologlar yaratish, kichik taqdimotlar tayyorlash kabi topshiriqlar o'quvchilarning nutq boyligini sezilarli darajada oshiradi.

O'qituvchi har bir darsda o'quvchilarning kamida bir necha daqiqa mustaqil fikr bildirishiga imkon yaratishi maqsadga muvofiqdir. Bunday yondashuv bolalarda erkin fikrlash va omma oldida so'zlash madaniyatini bosqichma-bosqich shakllantiradi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida muloqot kompetensiyasini rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar

Boshlang'ich ta'lim amaliyotida muloqot kompetensiyasini shakllantirish o'qituvchidan ta'lim jarayonini puxta rejalashtirishni, o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda samarali pedagogik texnologiyalarni qo'llashni talab etadi. Muloqot kompetensiyasi faqat dars davomida emas, balki sinfdan tashqari mashg'ulotlar, tarbiyaviy soatlar, fan to'garaklari hamda ota-onalar bilan hamkorlik jarayonida ham izchil rivojlantirilishi lozim.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida muloqot kompetensiyasini shakllantirish bo'yicha quyidagi amaliy tavsiyalarni qo'llash maqsadga muvofiq hisoblanadi:

Birinchidan, har bir darsda o'quvchilarning erkin fikr bildirishi uchun qulay pedagogik muhit yaratish zarur. O'qituvchi har bir o'quvchining fikrini qadrlashi, savollariga e'tibor bilan yondashishi hamda ijobiy rag'batlantirish usullaridan foydalanishi lozim. Bunday yondashuv bolalarda o'ziga ishonchni mustahkamlaydi va muloqotga bo'lgan qiziqishni oshiradi.

Ikkinchidan, darslarda muammoli vaziyatlar yaratish tavsiya etiladi. Muammoli topshiriqlar o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, o'z nuqtayi nazarini asoslashga hamda tengdoshlari bilan fikr almashishga undaydi. Natijada ularning tanqidiy fikrlashi va kommunikativ faolligi rivojlanadi.

Uchinchidan, dialog va monolog mashqlaridan muntazam foydalanish zarur. Masalan, "Suhbatni davom ettir", "Bir daqiqalik nutq", "Savol-javob", "Intervyu", "Matnni davom ettir" kabi mashqlar o'quvchilarning og'zaki nutqini rivojlantirishda yuqori samaradorlikka ega.

To'rtinchidan, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan oqilona foydalanish tavsiya etiladi. Multimediali taqdimotlar, qisqa videoroliklar, elektron ta'lim resurslari hamda interaktiv platformalar o'quvchilarning darsdagi faolligini oshirib, ularning fikr almashish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Beshinchidan, oila va maktab hamkorligini mustahkamlash muhim ahamiyatga ega. Ota-onalar farzandlari bilan kitob mutolaa qilishi, kundalik voqealar haqida suhbatlashishi, ularning mustaqil fikr bildirishi uchun imkon yaratishi muloqot kompetensiyasining rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Olib borilgan nazariy tahlillar shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich sinf o'quvchilarida muloqot kompetensiyasining rivojlanish darajasi, avvalo, ta'lim jarayonining qanday tashkil etilganligiga bog'liq. Interfaol metodlardan muntazam foydalanilgan sinflarda o'quvchilarning darsdagi faolligi, savol berish madaniyati, jamoada ishlash ko'nikmalari hamda nutq ravonligi ancha yuqori bo'lishi kuzatiladi.

Shuningdek, darslarda o'quvchi markazli yondashuvning qo'llanilishi bolalarning mustaqil fikrlashiga, o'z fikrini dalillar bilan asoslashiga hamda muloqot jarayonida faol ishtirok etishiga xizmat qiladi. O'qituvchining demokratik uslubda faoliyat olib borishi esa sinfda sog'lom psixologik muhitni shakllantirib, o'quvchilarning kommunikativ faolligini oshiradi.

Nazariy manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, muloqot kompetensiyasining samarali rivojlanishi quyidagi omillarga bevosita bog'liq:

- kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etilgan darslar;
- interfaol metodlarning tizimli qo'llanilishi;
- hamkorlikdagi ta'lim texnologiyalaridan foydalanish;
- o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish;
- pedagog va ota-onalar o'rtasidagi samarali hamkorlik;
- o'quvchilarning nutqiy faoliyatini muntazam rag'batlantirish.

Mazkur omillar uyg'un holda qo'llanilganda o'quvchilarda nafaqat muloqot kompetensiyasi, balki ijtimoiy faollik, mustaqil fikrlash, mas'uliyat, bag'rikenglik va hamkorlik madaniyati ham rivojlanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida muloqot kompetensiyasini shakllantirish ta'lim jarayonining ustuvor vazifalaridan biri bo'lib, u o'quvchilarning shaxs sifatida kamol topishi, mustaqil fikrlashi hamda jamiyatda faol ishtirok etishiga xizmat qiladi. Zamonaviy kompetensiyaviy yondashuv ta'limning mazmunini faqat nazariy bilimlarni o'zlashtirish bilan cheklab qo'ymasdan, balki olingan bilimlarni amaliy faoliyatda samarali qo'llash, turli kommunikativ vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish va hamkorlikda ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishni ham nazarda tutadi. Shu jihatdan muloqot kompetensiyasi boshlang'ich ta'lim bosqichida shakllantirilishi zarur bo'lgan eng muhim tayanch kompetensiyalardan biri hisoblanadi.

Tadqiqot davomida tahlil qilingan ilmiy manbalar va pedagogik yondashuvlar shuni ko'rsatdiki, muloqot kompetensiyasining samarali rivojlanishi ta'lim jarayonining mazmuni, o'qituvchining kasbiy mahorati, interfaol metodlardan foydalanish, sog'lom psixologik muhit yaratish hamda oila va maktab hamkorligining izchil yo'lga qo'yilishiga bevosita bog'liqdir. Ayniqsa, kichik guruhlarda ishlash, muammoli ta'lim, rolli o'yinlar, bahsmunozaralar, loyiha asosida o'qitish hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarning nutq faolligi, tanqidiy fikrlashi va kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirishda yuqori samaradorlikka ega ekanligi aniqlandi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda tashkil etilgan ta'lim jarayoni ularda erkin fikr bildirish, suhbatdoshni tinglash, o'z nuqtayi nazarini dalillar bilan asoslash, jamoada hamkorlik qilish hamda muomala madaniyatiga rioya etish kabi sifatning bosqichma-bosqich rivojlanishini ta'minlaydi. Bunda o'qituvchining motivatsion yondashuvi, rag'batlantirish usullaridan oqilona foydalanishi va har bir o'quvchining individual imkoniyatlarini qo'llab-quvvatlashi alohida ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi ilmiy-amaliy xulosalarga kelindi:

birinchidan, muloqot kompetensiyasini rivojlantirish barcha o'quv fanlari kesimida uzviy va tizimli tashkil etilishi lozim;

ikkinchidan, interfaol pedagogik texnologiyalarni dars jarayoniga muntazam tatbiq etish o'quvchilarning kommunikativ faolligini sezilarli darajada oshiradi;

uchinchidan, oila, maktab va jamiyat hamkorligini mustahkamlash kommunikativ kompetensiyaning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi;

to'rtinchidan, o'quvchilarning muloqot kompetensiyasini baholashda faqat nazariy bilim emas, balki ularning amaliy kommunikativ faoliyati ham asosiy mezon sifatida e'tiborga olinishi zarur.

Kelgusida boshlang'ich ta'lim tizimida muloqot kompetensiyasini rivojlantirish bo'yicha raqamli ta'lim vositalari, sun'iy intellekt asosidagi interaktiv platformalar, media savodxonlik elementlari hamda milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'unlashtirgan metodik yondashuvlarni ishlab chiqish maqsadga muvofiqdir. Mazkur yo'nalishdagi ilmiy izlanishlar ta'lim sifatini yanada oshirish, o'quvchilarning ijtimoiy faolligini kuchaytirish va ularni zamonaviy jamiyat talablariga mos, kompetent shaxs sifatida tarbiyalashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. - Toshkent.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmon va qarorlari asosida ta'lim tizimini rivojlantirishga oid me'yoriy hujjatlar.
3. Davlatov K., Nishonaliyev U. Pedagogika. - Toshkent: O'qituvchi.
4. Tolipov O', Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning nazariy va amaliy asoslari. - Toshkent.
5. Ishmuhamedov R. Innovatsion pedagogik texnologiyalar. - Toshkent.
6. Azizxo'jayeva N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. - Toshkent.
7. Muslimov N. Kasb ta'limi pedagogikasi. - Toshkent.
8. Yo'ldoshev J., Usmonov S. Pedagogik texnologiya asoslari. - Toshkent.
9. Ziyomuhamedov B. Pedagogika. - Toshkent.
10. Zamonaviy pedagogika va boshlang'ich ta'lim bo'yicha respublika hamda xalqaro ilmiy maqolalar to'plamlari.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №8(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.